

na hradu Rábí. Zčásti se přitom autorka mohla opřít pouze o předpoklady a domněnky, ty však působí dosti přesvědčivě. Za zvlášť pozoruhodnou považují z tohoto hlediska rekonstrukci oltářního vybavení kostela Nejsvětější Trojice v Rábí. Naopak více poučení jsem očekával o vybavení františkánského kostela v Horažďovicích, velké fundaci Půty Švihovského, jehož zde připomíná náhrobní deska z červeného mramoru. Vše podstatné se o ní ovšem dozvíme z katalogového popisu. Michaela Ottová je autorkou nejen této stati, ale i většiny katalogových záznamů tematického souboru. Výrazný autorský podíl rovněž náleží Aleši Mudrovi, dále do této části katalogu popisy jednotlivých děl přispěli Jan Royt, Olga Kotková, Petr Jindra a Michal Tejček.

Michaela Ottová sice předpokládá řadu (anonymních) sochařů pracujících přímo pro Půtu Švihovského a jeho potomky, nevylučuje však ani možnost objednávek z bavorských a rakouských ateliérů. Právě tato přeshraniční spolupráce se ukázala být zásadním faktorem pro lokální produkci první třetiny 16. století. Nad jiné pozoruhodnou památkou jsou čtyři reliéfy z monumentální archy klatovského chrámu připsané následovníku Mistra Altöttinských dveří Matthiasi Krenisovi (?). Vrcholnými díly výstavy i katalogu jsou bezesporu díla Mistra Oplakávání Krista ze Žebráka a jeho následovníků, jimiž se zabývají hned dva exkursy. V prvním se Petr Jindra zaměřil na ikonografický, bohovědný a ikonologický výklad námětu Oplakání Krista jako propojení mystéria Kristova těla a těla společnosti. V druhém exkursu Michaela Ottová zevrubně pojednala o celkové revizi otázky Mistra zvívovského Oplakávání jako hypotetického vedoucího řezbářské dílny působící v první třetině 16. století v jižních Čechách, snad přímo v Českých Budějovicích.

Závěrečná část katalogu zahrnuje několik pečlivě vybraných artefaktů užitého umění, z nichž dosud nepublikována byla stylově nesourodá monstrance neznámého původu, která se dochovala ve starém fondu muzea v Klatovech. Katalogy se v poslední době díky své syntetizující a informativní funkci stávají vyhledávanou a přínosnou součástí odborného interdisciplinárně zaměřeného výzkumu. V plné míře to platí i o *Obrazech krásy a spásy* z jihozápadních Čech ve znamení grafické úpravě Jana a Heleny Dienstbierových.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Kláster minoritů a klarisek v Českém Krumlově. Umění, zbožnost, architektura, ed. Daniela RYWIKOVÁ, Veduta, České Budějovice 2015

380 s., ISBN 978-80-86829-99-9

Rozsáhlý areál českokrumlovských sdružených klášterů minoritů a klarisek s přiléhajícím řeholním domem bekyň a s kostelem Božího těla a Panny Marie se v rámci projektu „Revitalizace areálu klášterů Český Krumlov“ (od roku 2014) dočkal monotematického sborníku. Celkem devatenáct studií se dělí do dvou oddílů: první se zaměřuje na stavební historii a architekturu klášterů, druhý na vzdělanost, umění a zbožnost. Jak podotýká editorka, k vydání publikace došlo v době stále ještě probíhajících stavebních prací, což se odrazilo v nemožnosti zodpovědět některé otázky vztahující se především k archeologickému výzkumu a stavební historii obou klášterů.

Po úvodním slovu Daniely Rywikové navazuje studie *Českokrumlovské kláštery v písemných pramenech a stručný přehled jejich stavební historie* z pera Jarmily Hansové a Luboše Lancingera (†). Pojednání se opírá o Lancingerovy starší stavebněhistorické průzkumy objektů (1967, 1985, 1986, 1989 a 2003). Oproti Heleně Soukupové i dalším badatelům zaujímá Lancinger skeptický postoj k možnosti ztotožnění domu bekyň, který pro potřeby zbožných žen odkázala Anna z Rožmberka, s malou kvadraturou minoritského kláštera. Je škoda, že líčení historických událostí nikde nepřekračuje rok 1950.

Na svoji dřívější studii k českokrumlovským klášterům (1999) navazuje i Helena Soukupová, která důkladně popisuje středověkou architekturu komplexu a zasazuje ji do kontextu mendikantského stavitelství. Svoji starší práci obohacuje jednak o poznatky stavebněhistorického průzkumu z roku 2011 (Martin Čihalík, Zuzana Hlavicová, Dimitrij J. Neuwirth), jednak o výsledky vycházející ze současné revitalizace (Jiří Bloch, Roman Lavička, Tomáš Kyncl). Přínosem je také aktuální půdorys s vyznačením stavebních etap vyhotovený ve spolupráci se Studiem Anarchitekt.

Dalibor Prix se soustředil především na dispoziční skladbu konventního chrámu ve 14. století, byť uznává, že jde pouze o úzce vymezenou část celého areálu vytrženou z kontextu funkcí i formálních vazeb. Přínosné jsou Prixovy postřehy ke „strategii“ Rožmberků při zakládání českokrumlovských klášterů a k okolnostem zvolení úsporné formy architektury kostela, kterou měli zakladatelé sledovat spíše reálně

potřeby samotného konventu než své vlastní ambice. Na dvě předchozí staťe navazuje rozbohem fenoménu sdružených klášterů Klára Mezihoráková. V rámci Evropy se u nás jedná o překvapivě početnou skupinu, do níž náležejí sdružené konventy znovjanské, chebské, pražské, opavské a českokrumlovské. Základní otázku spatřuje Mezihoráková v tom, zda se fungování mužské a ženské komunity promítlo do podoby klášterní architektury.

Do kaple sv. Wolfganga (bývalé kapitulní síně) a velké kvadratury nás zavádí příspěvek Romana Lavičky. Autor se této památce již několikrát věnoval a nyní dosavadní představy doplnil o poznatky z právě probíhající rekonstrukce. Ty prokázaly, že pozdně středověká adaptace byla oproti závěrům z dřívějších průzkumů většího rozsahu, celkově však došlo k potvrzení předpokládaného stavebního vývoje a zpřesnění některých hypotéz. Autor neopomíná ani odkrytí dalších částí středověkých nástěnných maleb v kapli (viz níže uvedený příspěvek Petra Pavelce). Pro rekonstrukci původní plochostropé křížové chodby poskytly zásadní poznatky nálezy zazděných okenních nik. Lavička na základě této i dalších informací předpokládá, že původní velká kvadratura měla stejné rozměry, malovaný trámový strop a uspořádání pravoúhlých křížových oken, jak to dosud můžeme spatřit v sousedním klášteře klarisek.

Příspěvek Jiřího Blocha k vývoji fasád klášterních objektů je přehledně strukturován podle jednotlivých míst, v rámci kterých je samostatně popsáno středověké období a novověk. Vůbec nejvýraznějším novodobým zásahem do středověkého charakteru klášterního objektu bylo nové západní průčelí konventního chrámu. Zatímco u kvadratury klarisek Bloch souhlasí s předpokladem, že stavba probíhala už od druhé poloviny 14. století, v případě malé kvadratury se kloní k dataci do období po roce 1400 a stejně jako Lancinger odmítá ztotožnění tohoto objektu s bývalým sídlem Anny z Rožmberka.

Studie Jiřího Bláhy, Tomáše Kyncla a Daniela Šnejdy sleduje neobyčejně bohatý soubor dochovaných dřevěných konstrukcí s dobře sledovatelnými dobovými projevy tesařského řemesla. Na základě dendrochronologických rozborů autoři revidují intenzitu stavebních prací od počátku založení klášterů (kolem 1350) až po začátek 20. století. Nejprekvapivějším objevem učiněným během revitalizace byl nález středověkých trámových stropů v ambitu klarisek, zdobených okosením a malovaným dekorem.

Posledními dvěma příspěvky ke stavební historii a architektuře je studie Karla Kašáka, informující o předběžných výsledcích záchranného

archeologického výzkumu vyvolaného rekonstrukcí českokrumlovského areálu (2011–2015), a příspěvek Jiřího Olšana zabývající se historií klášterních zahrad a konceptem jejich obnovy. K založení zahrad, jež měly od počátku především utilitární charakter, došlo současně s počátky stavby sdruženého kláštera, svého maxima pak dosáhly koncem 15. století po dokončení fortifikace Nového města.

Oddíl *Vzdělanost, umění a zbožnost* otevírá stať Ludmily Ourodové-Hronkové o movitých památkách českokrumlovských klášterů. Vzhledem k nedostatku pramenů rekonstruuje autorka původní zařízení kostela především na obecné rovině. Nejvýznamnější středověká díla, která lze spojit přímo s konventy minoritů či klarisek v Českém Krumlově, představují Pieta z doby kolem roku 1360, krásnoslohová Madona a plastika Ukřižovaného Krista; přibližně z poloviny 15. století pak obraz Madony Krumlovské a dřevěná socha sv. Wolfganga. Středověkým nástěnným malbám se věnuje Petr Pavelec. Překvapivě neodkazuje na svoji starší práci ve sborníku *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, z níž beze změn přebírá celé pasáže textu a ten pak doplňuje „pouze“ o nedávno učiněné poznatky v kapli sv. Wolfganga. Jedná se o detailnější popis výjevů Klanění Tří králů a Modlitba v Getsemanské zahradě, nově pak došlo k odkrytí zobrazení Smrti Panny Marie (respektive modifikace tohoto tématu v podobě Mariiny poslední modlitby) a postav sv. Wolfganga, sv. Barbory a svěťce, kterou lze s opatrností ztotožnit se sv. Anežkou Českou. Bohužel bez odezvy zůstal můj recentní návrh interpretace maleb v obou kvadraturách minoritského kláštera. Z pohledu restaurátora se zabývá malířskou výzdobou bývalé kapitulní síně Tomáš Berger. Zamýšlí se nad původní koncepcí, datací a postupem prací maleb pozdního středověku, stavem zachování této i barokní Tschöpperovy výzdoby a možnými východisky jejich obnovy do budoucnosti.

O významu knihoven konventů v Českém Krumlově informuje Jindřich Špinar. Pozornost vzbuzují především dochované středověké iluminované rukopisy, mezi kterými vynikají *Liber depictus* a *Krumlovský sborník*. Špinar otevírá otázky původu a akvizice manuskriptů, role mužského i ženského konventu v době husitství a s tím spojené možnosti transferů knih z jiných ohrožených klášterů. Navazuje úvaha nad charakterem českokrumlovských klášterních knihoven, vlivem nastupujícího humanismu i následným úpadkem v 16. století. Autor neopomenul ani novodobé osudy knihoven a problematiku inventářů.

ARCHEOLOGIE

Po „barokní odbočce“ v podobě textů Martina Horyny (*Sbírka barokních hudebních tisků z českokrumlovského kláštera*) a Stanislava Bohadla (*A. R. P. M. Bernardus Artophaeus (1651-1721) a Český Krumlov*) se Daniela Rywíková podrobně věnuje ikonografickému rozboru titulního folia (1r) *Liber depictus* s celostránkovým zobrazením tzv. Apokalyptické ženy s křídly. Podle autorky představuje tato jedinečná iluminace „polysémantické vyobrazení reflektující řadu aspektů a vzájemných vazeb mezi dobovou teologií, mystikou, zbožností, křesťanskou etikou a v neposlední řadě monastickým viděním světa“.

V širším kontextu jsou Pavolem Černým představeny pozdně gotické iluminované rukopisy františkánských konventů v olomouckých sbírkách. Přestože se jedná o velmi zajímavé památky, postrádáme zde jakoukoli užší vazbu ke klášterům v Českém Krumlově. Po ikonografickém rozboru stěžejních iluminací se Černý snaží výše uvedenou skupinu rukopisů tematicky rozčlenit a klade si otázku, zda může jejich nekonvenční ikonografie odrážet specifika observantské spirituality. Bez spojitosti s českokrumlovskými konventy je i poslední mediivistický příspěvek *Minoritská spiritualita v reflexi Tomáše ze Štítického a její vliv na náboženské vzdělávání laiků a počátky vernakulární literatury v českém reformním hnutí* (Jana Grollová). Závěrečná stať od Dany Jakšičové pojednává o působení školských sester v Českém Krumlově v letech 1864 až 1945.

Škoda, že v jinak graficky standardně upravené publikaci nebyl lépe využit prostor pro úvodní fotografie na začátku jednotlivých studií, jejichž intenzita je záměrně potlačena, a ani jejich výběr není vždy ideální. Sborník o českokrumlovském sdruženém klášteře minoritů a klarisek je důstojnou mezioborovou bilancí dosavadního stavu poznání i recentních objevů. Další překvapení nás bezesporu čekají po provedení komplexního vyhodnocení všech výzkumů provedených během revitalizace.

MARTINA KUDLÍKOVÁ

Marek HLADÍK, *Hospodárske zázemie Mikulčíc. Sídlná štruktúra na strednom toku rieky Morava v 9. – 1. polovici 13. storočia*, Archeologický ústav AV ČR Brno, Brno 2014

352 s., ISBN 978-80-86023-44-1

Sami archeologové již dlouho upozorňují na fakt, že poznání raného středověku na území českých zemí kulhá: na straně jedné stojí poměrně intenzivní, byť ne vždy vyvážená pozornost věnovaná několika málo centrálním lokalitám, na straně druhé takřka absentuje výzkum venkovského osídlení, a tedy i zázemí oněch center. Neradostná situace se však začíná pozvolna měnit a dokladem tohoto trendu je mimo jiné publikovaná disertace Marka Hladíka, dlouholetého pracovníka mikulčické pobočky Archeologického ústavu AV ČR Brno.

Kniha je sympatická nejenom svým tématem (zázemí Mikulčic v 9.–10. století), ale i snahou o teoretické ukotvení použitých metod a získaných výsledků, stejně jako masivním využitím počítačové podpory – bez ní by nebylo reálně možné zpracovat obrovská kvanta dat, jež každý archeologický výzkum přináší. Ukazuje také, nakolik práce E. Neústupného a J. Macháčka, byť třeba jen v negativním otisku, ovlivňují soudobý diskurs české rané středověké archeologie. Bohužel teoretické výklady v knize jen málo souvisejí s vlastním výkladem, a působí proto zbytečně. Překvapí také, že si Hladík vybírá pro své příklady často literaturu okrajovou a pomíjí řadu autorů, kteří by pro jeho úvahy mohli poskytnout příhodnější a rozhodně sofistikovanější rámec (U. Eca a Ch. S. Peirce pro abdukcii či teorii symbolů, N. Luhmanna pro systémovou teorii).

Geograficky Hladík svou pozornost zaměřil na „okraj údolnej nivy rieky Morava na českej strane v úseku medzi Rohatcom a Lanžhotom; územie ležiace medzi ľavobrežnými prítokmi rieky Morava – Sudoměřickým potokom a Veličkou“, pričomž samo vymezení hranic regionů prohlásil právem za badatelský problém. Modelování rozdělil celkem do pěti fází: „1. zber dát – tvorba primárnych informačných vrstiev, 2. tvorba sekundárnych informačných vrstiev, 3. tvorba binárnych vrstiev, 4. sumarizácia vrstiev, 5. tvorba reklasifikovaného modelu“. Autorův výzkum byl ztížen tím, že nedisponoval stejnorodým souborem dat ze zkoumaného území. Jako primární